

Martin Heidegger: Gesamtausgabe, IV. Abteilung: Hinweise und Aufzeichnungen, Band 89, Zollikoner Seminare

vydal Peter Trawny, Frankfurt a. M.: Vittorio Klostermann 2018, XXXII + 880 stran.

Po bouři, jež vyvolalo vydání první porce tzv. *Černých sešitů* z Heideggerovy pozůstalosti (svazky 94-97 *Gesamtausgabe*), (Heidegger 2014a, 2014b, 2014c, 2015) a především je doprovázející kniha jejich vydavatele, Petera Trawnyho, s názvem „Heidegger und das Mythos der jüdischen Weltverschwörung“ (Trawny 2014), rozhodl správce pozůstalosti, že před vydáním dalších „sešitů“ musí jejich vydavatel zpracovat svazek 89, kterým jsou pozoruhodné a nedocenené Zollikonerské semináře, které Martin Heidegger pořádal na podnět švýcarského psychoanalytika a zakladatele Daseinsanalýzy, Medarda Bosse, v rozpětí let 1959 až 1969. Celkem se uskutečnilo dvanáct seminářů, ze kterých se však dochovalo jen devět protokolů, které spolu s vybranými dopisy ze vzájemné korespondence a s přepisem vzájemných rozhovorů během společné letní dovolené na Sicílii vydal Medard Boss v roce 1987 mimo Heideggerovy sebrané spisy (*Gesamtausgabe*) (Heidegger 1987). Zatímco Bossova edice čítá pouze 369 stran textu, rozsah nové edice je 870 stran, a to při vyloučení zmíněného výboru z korespondence mezi Heideggerem a Bossem. Je zřejmé, že čtenář má k dispozici zcela jinou knihu, a to jak koncepčně, tak obsahově. Celkový koncept předložené edice navrhl dlouholetý vydavatel Heideggerových spisů Friedrich-Wilhelm von Herrmann,¹ který se ve prospěch Trawnyho zřekl vydavatelské role nejen v případě Zollikonerských seminářů, ale především v případě na úvod zmíněných „černých voskových sešitů“; což byl fatální krok, byť původně míněn jakožto velkorysé gesto, jak materiálně vypomoci nadanému učenci v tísnivé ekonomické situaci (Herrmann 2017, 94 – 95; Herrmann – Alfieri 2017, 29 – 30). Jestliže původní Bossova edice měla strukturu: protokoly k jednotlivým seminářům – rozhovory během dovolené – výbor z korespondence, je koncept nové edice následující: protokoly jsou zařazeny až na úplný závěr svazku (s. 637 – 870), kterým předchází pečlivě do oddílů časově a tematicky řazené poznámky z pozůstalosti vztahující se k uvedeným seminářům (s. 7 – 631). Je sice nelogické, že protokoly a k nim náležející materiály jsou od sebe odtrženy, ale není zase až tak obtížné zorientovat se v edici a studovat nově publikované materiály v kontextu dochovaného protokolu. Přesto by v tomto případě posloužilo, kdyby vydavatelství Klostermann vybavilo knihu alespoň záložkami nebo stužkami, když už z principu není z Heideggerovy vůle možné, aby svazky jeho *Gesamtausgabe* byly vybavené rejstříkem, který by byl opravdu velkou pomůckou.²

¹ Viz *Vydavatelův doslov* in: GA 89, s. 875.

² Dobrou zprávou je, že k dosavadním svazkům *Gesamtausgabe* (vyjma „černých sešitů“) nově existuje separátní rejstřík: (Unruh 2017).

Třemi vůdčími tématy seminářů, kterým je věnována i největší část doprovodných materiálů, excerpt z recentní literatury a poznámek, jsou časovost, tělesnost a vědecká metoda. Publikované materiály odhalují, jak důkladně byl Heidegger obeznán s aktuální odbornou literaturou, ze které si zešířoka vypisoval citace, které pak patrně během seminářů diskutoval. To platí především pro problematiku tělesnosti, která je v předložených seminářích jedinečným, byť ne vyčerpávajícím, a už vůbec ne uspokojivým způsobem diskutována, takže zmíněné semináře jsou tím hlavním místem, odkud lze relevantně se pokoušet o rekonstrukci čehosi jako „Heideggerovo pojetí tělesnosti“. Nově zveřejněné poznámky totiž dokazují, že Heidegger byl přímo seznámen s Sartrovou kritikou i jeho vypracováním tělesnosti z knihy *Bytí a nicota*, ale i s Merleau-Pontyho pojednáním o tělesnosti z knihy *Fenomenologie vnímání*. Nicméně nejvíce ho filosoficky stimulovalo vypracování Elisabeth Ströcker z jejího habilitačního spisu „Philosophische Untersuchungen zum Raum“ (Ströcker 1965).³ Podle Heideggera „tělo“ spočívá v tělesnění a lidské Dasein (bytí-tu) jakožto „bytí-ve-světě“ je tělesné, protože je prostorové, nikoli naopak.

Jestliže zollikonské semináře jsou hlavním, ne-li jediným zdrojem pro případné vypracování „Heideggerovy koncepce tělesnosti“,⁴ jsou též zdrojem pro patrně poslední závazné vypracování pojetí temporality a času, jež dalece přesahuje původní, slavné vypracování ze spisu *Bytí a čas* (1927). Heidegger totiž v řečených seminářích mluví řečí svého „aktuálního“ myšlení a neschovává se nikterak za kriticky líčenou pozici uvedené proslulé knihy. Takže se setkáváme s pojetím času a časovosti lidského *pobytu*, pro který Heidegger doopravdy volí důsledně slovo *Aufenthalt*, a nikoli *Dasein*, v kontextu jeho „pozdního“ myšlení, a to jak myšlení součtveří země a nebe, božských a smrtelných, tak jeho finální myslitelské pozice zvané „fenomenologie toho nepatrného, co není ničím zdánlivým“ (něm. Phänomenologie des Unscheinbaren), jak ji prezentoval v rámci pozdních seminářů na pozvání básníka René Chara ve francouzském Le Thor (Heidegger 1977). Pozoruhodné je především srovnání s Hegelovým pojetím času z jeho *Encyklopedie filosofických věd* a úvahy o měření času v souvislosti s myšlenkou *Ge-Stell* (čes. se-stava), která je přeci podle jeho mnichovské přednášky *Bytnost techniky* právě bytností (něm. Wesen) moderní techniky (Heidegger 2000, 19 – 25). Čas tematizuje v kon-

³ Elisabeth Ströcker (ová) žila v letech 1928-2000 a byla žačkou Oskara Beckera, přítele a kolegy Martina Heideggera, již měli oba být Husserlovými dědici. Působila na univerzitách v Hamburku, Braunschweigu a Kolíně nad Rýnem, kde byla od roku 1993 ředitelkou Husserlova archívu. V roce 1990 byla obětí nechutné aféry týkající se údajného plagiátu v případě její doktorské práce.

⁴ Dalšími zdroji pro případné pojednání tělesnosti u Heideggera jsou nietzscheovské přednášky z druhé poloviny 30. let 20. století, konkrétně přednášky „Der Wille zur Macht als Kunst“ ze zimního semestru 1936/37 a „Der Wille zur Macht als Erkenntnis“ z letního semestru 1936, viz (Heidegger 1961, 115 – 126, 565 nn).

textu úvahy o tom, jak člověk může, či nemůže *mít* čas. Mít čas znamená *být* časově v souhře časových dimenzí bylého, přítomného a nadcházejícího a čas je naplňováním lidského „bytí-ve-světě“ na způsob bydlení a řeči, které pocházejí z *Ereignis* (čes. spatření). Ovšem nejrozsáhlejší úvahy věnuje Heidegger rozdílu mezi filosofickým *myšlením* a vědeckým *bádáním*. Věda, jak známo, podle Heideggera nemyslí. Heidegger věnoval nejvíce úsilí během seminářů sblížení se zcela odlišných způsobů tematizace a artikulace, a proto opakovaně promýšlí, co je to vědecká metoda. Hlavními historickými zdroji jsou Descartesovy *Regulæ ad directionem ingenii* (konkrétně IV. Regula), Kantova *Kritika čistého rozumu*, ale i Newtonova *Principia*. Nicméně, jak již řečeno, překvapuje znalostí aktuální přírodovědecké literatury, a to především z oblasti kybernetiky. Opakovaně cituje Nietzscheho slavný notát, že metoda zvítězila nad vědou (Nietzsche 1999).⁵ Z kritického uvažování o metodě přírodních věd pak dává k dispozici platformu pro seriózní založení *daseinsanalýzy* jakožto lékařsko-terapeutické metody, v jejímž jádru je starost o záchranu člověka ve zpustlém světě.

Nejnovější svazek Heideggerovy *Gesamtausgabe* není tedy určen pouze odborníkům na jeho „pozdní“ myšlení, ale i badatelům z oblasti historie a teorie vědy, ba dokonce psychologům a psychoterapeutům. Po vši kontroverzi nedávné doby je v souvislosti s Heideggerem opět možné zabývat se jeho myšlením a tím, co nám odkazuje a k čemu nás přivádí, necháme-li se jím oslovit.

Aleš Novák

Literatura

- HEIDEGGER, M. (1961): *Nietzsche*. 1. sv. Pfullingen: Günther Neske.
- HEIDEGGER, M. (1977): *Gesamtausgabe*, Bd. 14, *Vier Seminare*. Hrsg. von Curt Ochwadt. Frankfurt a. M.: Vittorio Klostermann, 2. vyd. 2005.
- HEIDEGGER, M. (1987): *Zollikoner Seminare*. Hrsg. von Medard Boss, Frankfurt a. M.: Vittorio Klostermann, 2. vydání 1994.
- HEIDEGGER, M. (2000): *Věda, technika a zamyšlení*. přel. Jiří Michálek a Jana Kružiková, Praha: Oikoyomenh.
- HEIDEGGER, M. (2014a): *Gesamtausgabe*, Bd. 94, *Überlegungen II-VI (Schwarze Hefte 1931-1938)*. Hrsg. von Peter Trawny. Frankfurt a. M.: Vittorio Klostermann.

⁵ „Nicht der Sieg der Wissenschaft ist das, was unser 19tes Jahrhundert auszeichnet, sondern der Sieg der wissenschaftlichen *Methode* über die Wissenschaft“ (Nietzsche 1999, 442. NF-1888, 15[51]).

- HEIDEGGER, M. (2014b): *Gesamtausgabe*, Bd. 95, *Überlegungen VII-XI (Schwarze Hefte 1938/39)*. Hrsg. von Peter Trawny. Frankfurt a. M.: Vittorio Klostermann.
- HEIDEGGER, M. (2014c): *Gesamtausgabe*, Bd. 96, *Überlegungen XI-XV (Schwarze Hefte 1939-1941)*. Hrsg. von Peter Trawny. Frankfurt a. M.: Vittorio Klostermann.
- HEIDEGGER, M. (2015): *Gesamtausgabe*, Bd. 97, *Anmerkungen I-V (Schwarze Hefte 1942-1948)*. Hrsg. von Peter Trawny. Frankfurt a. M.: Vittorio Klostermann.
- HERRMANN, F. W. von (2017): *Pravda o myšlení Martina Heideggera*. přel. Aleš Novák, Praha: Togga.
- HERRMANN, F. W. von – ALFIERI, F. (2017): *Martin Heidegger. Die Wahrheit über die Schwarzen Hefte*. Berlin: Duncker & Humblot.
- NIETZSCHE, F. (1999): *Kritische Studienausgabe*. Hrsg. von Giorgio Colli undazzino Montinari. *Nachgelassene Fragmente 1887 – 1889*. München – Berlin – New York.
- STRÖCKER, P. (1965): *Philosophische Untersuchungen zum Raum*. Frankfurt a. M.: Klostermann.
- TRAWNY, P. (2014): *Heidegger und das Mythos der jüdischen Weltverschwörung*. Frankfurt a. M.: Klostermann.
- UNRUH, P. (2017): *Register zur Martin Heidegger Gesamtausgabe*. Frankfurt a. M.: Vittorio Klostermann.

doc. Aleš Novák, Ph.D.

Seminář filosofické antropologie
Univerzita Karlova
Fakulta humanitních studií
U Kříže 8
158 00 Praha 5
Česká republika
ales.novak@fhs.cuni.cz